

A young woman with long blonde hair is shown from the chest up, wearing a black lace top. She is holding a blue microphone with a white and red logo. The background is a blurred outdoor setting with green and yellow foliage. The image has a white border on the right and top edges.

Jak natočit reportáž?

Televize ve vaší škole

Jak natočit reportáž?

© Česká televize, 2018

Publikace vznikla v rámci projektu Televize ve vaší škole

Autor textu: Václav Bešťák s využitím textů Jiřího Venclíka a Martina Lokšíka

Odborný garant: Petr Kopecký

Autoři fotografií: GymTV (obálka, str. 5, 9, 15 a 25), archiv Televize T. G. M. (str. 6), archiv České televize (str. 13, 21 a 34), archiv Vandej studia (str. 17, 18, 19 a 27), Václav Bešťák (str. 33)

Zdroj použitých ikon: icons8.com podle licence Attribution-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-ND 3.0)

Zprávičky

www.decko.cz/zpravicky

zpravicky@ceskatelevize.cz

Lakovna ještě nepracovala, ale místní tu nízkou halu neviděli rádi. Měli pocit, že je úřady obešly, že povolily provoz tam, kde fungovat neměl. Bylo to tehdy poprvé, kdy jsem se ptal těch, kdo drželi moc, jestli udělali dobře. Bylo mi osmnáct a prázdninová praxe v regionálním deníku znamenala první krok na vysněné cestě k novinářině.

Osm let poté jsem vyšel před hotel v centru Bagdádu. Americký vyprošťovací tank se pomalu chystal zabrat za ocelové lano. Jeho konec byl omotaný kolem hlavy bronzové sochy na mramorovém piedestalu. Režim Saddáma Husajna se hroutil. Před chvílí jsem dokončil živý vstup do vysílání CNN (kterou, jak jsem se později dozvěděl, měli v té chvíli zapnutou i v Oválné pracovně v Bílém domě). Vzal jsem do ruky mikrofon a šel dělat rozhovory s lidmi slavícími pád jednoho režimu. Přežili režim, přežili i válku. Ještě ale netušili, že to nejhorší pro ně i jejich zemi má teprve přijít.

Dva okamžiky jedné profesní kariéry. Je jich víc, které si občas připomínám – pláč děvčátka, které po zemětřesení marně hledalo mámu uprostřed nejzničenější oblasti haitské metropole, úsměv kapitána Jima Lovella, když mi povídal, že uprostřed vesmíru na palubě zničené lodě mise Apolla 13 nepřemýšlel o smrti nebo věčnosti, ale o tom, co musí udělat teď a co až za hodinu. Taky dojetí etiopské matky, když na ni její dcera po operaci šedého zákalu pohlédla a ona věděla, že ji poprvé vidí, nebo oči syrského prezidenta, muže v centru nejkrvavějšího konfliktu dneška.

Ten princip se od kauzy s lakovnou vůbec nezměnil – důležité je vnímat to, co se kolem odehrává. Popsat, co vidím, snažit se zjistit, co je za tím, proč se zrovna tohle děje. Být očima a ušima, ale i ústy všech těch, kteří tam nemůžou být v té chvíli, které tam zastupuju. Nenechat se zastrašit nebo oslnit mocnými, vnímat ty, které ostatní přehlížejí. Člověk se učí – pořád. Učí se na reportáži o lakovně i na té o pádu krvavého režimu. Důležité ale je, co odpoví v jedné ze scén Bergmanovy Sedmé pečeti rytíř Antonius Bloch v rozhovoru se Smrtí na otázku, jestli se nikdy nepřestane ptát, pochybovat: „Ne, nikdy.“

Michal Kubal

vedoucí zahraniční redakce České televize

Úvod

Kdo je kdo při natáčení reportáže?

Redakce je hlavně tým. A bez tří základních „profesí“ se natáčení reportáže neobejde: bez redaktora, kameramana a střihače. Aby reportáž jako celek fungovala, musí být všichni její tvůrci na stejné vlně. Musí si věřit navzájem a vědět, jakou roli v týmu hrají.

Obsah

Redaktor je dramaturgem i režisérem v jedné osobě. Na základě zadání tématu zpracovává téma do podoby televizního příspěvku. Podle povahy tématu a zadání pak volí koncepci a režijní přístup. Při natáčení je jeho hlavním partnerem kameraman. Ten podle jeho záměru spoluvytváří vizuální podobu reportáže. Redaktor by měl vždy vycházet ze znalosti technologie a měl by vědět, co je a co není technicky možné.

Obraz

Kameraman je pravou rukou redaktora. Obrazově ztvárňuje zadané téma, zodpovídá za vizuální kvalitu a technickou úroveň obrazového, případně i zvukového materiálu. Při natáčení aktivně spolupracuje s redaktorem. Kameraman ovšem není „otrokem redaktora“, ani jeho pracovním nástrojem.

Reportáž není disciplína pro jednotlivce. Studenti se i díky ní naučí, jak pracovat v týmu.

Redaktor s kameramanem diskutuje své záměry a představy o podobě příspěvku a jeho obrazovém ztvárnění, aby měl kameraman dostatečný čas a prostor natočit potřebné množství obrazového materiálu. Kameraman nemůže a nesmí za normálních okolností „suplovat“ redaktora, například klást otázky v rozhovoru.

Zvuk

V profesionálním televizním prostředí bývá součástí štábu ještě technik, který je spolupracovníkem kameramana a zajišťuje především zvukovou složku. Dále také konzultuje, navrhuje a realizuje technické a technologické aspekty reportáže. Ve školní televizi se často dělí tato činnost mezi kameramana a střihače.

Zpracování

Střihač se ve spolupráci s redaktorem podílí na stříhové kompletaci a závěrečné finalizaci zpravodajského příspěvku. Jeho oči a uši zastupují smysly diváka – pokud něčemu v příspěvku nerozumí on, nebude tomu rozumět ani divák. Střihač proto dbá na to, aby výběr a vazba jednotlivých obrazových a zvukových prvků odpovídaly principům stříhové skladby a zároveň reportáž od prvního okamžiku zaujala pozornost diváka.

Před natáčením

2

Co udělat, než začneme točit reportáž?

Každé natáčení by mělo začít dobrou přípravou ze strany všech zúčastněných. Ti se v ideálním případě sejdou předem a společně reportáž prodiskutují. Jedná se přitom o několik jednoduchých kroků, které zaručí hladký průběh a kvalitní výsledek.

Skutečnost je možná o něco více demotivující. Pokud všechno uděláte správně a nad reportáží strávíte čas, ještě než vyrazíte do terénu, nikdo si ničeho pravděpodobně nevšimne. Jestliže ale některou fází podceníte nebo úplně vynecháte, nekvalitní výsledek pozná úplně každý.

V žádném případě není potřeba úvodní debatou strávit hodiny. Jednoduchý patnáctiminutový briefing bude mít větší efekt, než by se mohlo zdát. Studenti díky tomu navíc pochopí, jaký výstup se od nich očekává. Pedagog zase může včas předat užitečné rady a podělit se o svoji představu. Kdo všechno by se tedy měl zúčastnit úvodní diskuze?

Vedoucí / šéfredaktor

Obvykle to bývá vedoucí školní televize, kdo přichází s náměty na reportáž – nebo

kdo je studentům aspoň schvaluje. Pedagog by se měl na začátku zamyslet, nakolik téma dramaturgicky sedí do konceptu televize, a zodpovědět si několik základních otázek. Měli bychom téma jako školní televize vůbec zpracovávat? Odpovídá naší cílové skupině? Je vhodné, aby se mu věnovali studenti? Neposkytujeme někomu jen PR servis?

Řiďte se etickými a morálními zásadami. Tím spíš, že jste jako školní televize součástí veřejné sféry. Doporučujeme proto vyhnout se politickým tématům. I když budete mít blízko ke svému městu nebo své obci, braňte se jakékoliv možné „politizaci“ svého obsahu. Z dlouhodobého hlediska by vám to nepřineslo nic dobrého.

Vedoucí televize (pedagog) ani její šéfredaktor se obvykle na samotném reportážním příspěvku přímo nepodílí. V prostředí

školních televizí je ale jejich přínos, zvláště ve fázi před natáčením reportáže, zásadní. Jako vedoucí školní televize můžete v případě reportáže ovlivnit tyto body:

Žánr

V drtivé většině případů bude vaším žánrem reportáž – tak, jak ji znáte ze zpravodajství. Ve své tvorbě se můžete setkat ještě s různými dalšími publicistickými postupy (například rozhovor zpracovaný formou vyprávění), ty ale budou pravděpodobně okrajovější. Je ale dobré mít jasno už na začátku: žánr totiž vymezuje mantinely, v nichž se příspěvek bude pohybovat. Pravidla se mohou porušovat a platí to i v případě žánru. Základem je ale tato pravidla znát a k jejich překročení mít zřejmý důvod nebo viditelný záměr.

Příběh

Nemusí to být na první pohled zřejmé, ale zvolená linie příběhu zásadně ovlivňuje výslednou podobu, dojem i vyznění reportáže. I z obyčejné školní akce, kterou natočíte ze dvou různých perspektiv, mohou vzniknout dva zcela odlišné příspěvky (např. příběh prvňáčka poprvé ve škole versus

příběh pátáků, kteří prvňáčky školou provázeli). Samozřejmě musí být štáb připraven reagovat na podněty a zajímavé situace přímo v terénu, určitý rámeček příběhu si ovšem lze předpřipravit už na začátku.

Stopáž

Stopáž je posledním z parametrů, který by v úvodním zadání neměl chybět. Jako školní televize pravděpodobně nejste striktně omezeni stopáží pořadu. Zatímco typické zpravodajské příspěvky v televizním vysílání se svojí délkou pohybují kolem šedesáti až devadesáti vteřin, vy si můžete dovolit bohatší prostor třeba i tří minut. Potom však budete patrně bojovat s tím, jak udržet pozornost diváků.

Redaktor

Jak může redaktor přispět k tomu, aby při natáčení běželo všechno hladce? Základem je příprava. Často se podceňuje úvodní schůzka, hlavně v případě časové tísně. Nedostatečná příprava se však téměř vždy projeví v terénu, často i ve výsledné reportáži. Přípravou také získáte záchranné body, o které se můžete později v klidu opřít. Není ale nutné se jich vždy skálopev-

ně držet. Proto neberte všechny tyto rady doslova. Situace v terénu se může stokrát otočit: respondent nebude mít čas, změní se program, objevíte zajímavější a nosnější téma... Buďte připraveni opustit svoje plány a začít improvizovat.

Rešerše

Redaktor by si měl zjistit základní informace o tématu, o němž se chystá natáčet. Nemusí nutně provádět podrobnou rešerši problematiky, stačí dohledat několik základních faktů. Navštivte webové stránky akce, na kterou se chystáte, nebo si zjistěte děj divadelního představení, o němž budete reportáž natáčet. Redaktor musí přijít na natáčení připravený, nemůže si všechny informace zjišťovat až na místě. V této chvíli se nabízí také příležitost si rozmyslet, jak bude vypadat struktura a celkový styl vyprávění reportáže.

Rozhovory

Jako redaktor využijte tento čas zodpovědně a připravte se na situace, na které se připravit můžete. Jednou z takových situací jsou rozhovory. A zcela určitě do své reportáže jeden nebo dva zařadíte. Před

samotným natáčením často ještě nevíte, kdo konkrétně bude vaším respondentem. Pokud se nejedná o předem domluveného hosta, vyplyne to až ze situace v terénu. Typologicky ale můžete tušit, jaké lidi na místě potkáte. Když natáčíte reportáž o nějaké akci, s velkou pravděpodobností budou vašimi respondenty organizátoři, účinkující a návštěvníci. Na všechny tyto skupiny se můžete svými otázkami dopředu připravit. Neptejte se na věci, které jsou všeobecně známé či jednoduše dohledatelné („Kdo na této akci vystoupil?“) nebo které svědčí o vaší nepřipravenosti („Kolikátý ročník se koná?“). Zajímejte se raději o pocity a názory dotazovaného, většina dobrých otázek začíná příslovci „jak“ a „proč“. Pokud se budete ptát dětí, nepokládejte jim otevřené otázky (odpoví jen „ano“ nebo „ne“).

Stand-up

Předem si může redaktor připravit také stand-up (odhlášení do kamery). Jak by měl vypadat popisujeme ve třetí kapitole, v zásadě ale platí: pokud už víte, jakou strukturu bude mít reportáž, můžete i tušit, jakou roli bude stand-up plnit. A podle toho začít přemýšlet o jeho obsahu.

Stand-up je jeden ze základních stavebních prvků. Díky němu si mohou diváci za reportáží představit konkrétního redaktora.

Kameraman

Vždy je tedy dobré, když může být součástí debaty o reportáži už od začátku. Díky znalosti podmínek, v nichž natáčení bude probíhat, se tak může snadněji rozhodnout, jaké vybavení bude potřebovat.

Jeho úkolem je například zajistit kameru – s dostatečně nabitou baterií a s dostatečnou kapacitou paměťové karty. Vždy se vyplatí počítat s nejhorsí možnou variantou a vzít s sebou o baterii a kartu navíc, než odejít z natáčení s nepořízenou. Zatímco některé vybavení by měl kameraman „přibalit“ automaticky, třeba stativ, jinou techniku jako mikrofony nebo světla může volit na základě situace.

Během natáčení

Jak vypadá natáčení v terénu?

Vše je domluveno a nachystáno, nezbyvá než vyrazit do terénu. Co nenatočíte a nezjistíte teď, to se bude jen těžko dohánět. Redaktor s kameramanem musí tvořit sehranou dvojici. Většinou sice v terénu pracuje každý sám, na výsledku se ale podílejí oba stejně.

Redaktor

Do terénu vyráží proto, aby přinesl informace a zážitky, ke kterým by se jinými způsoby nedostal. Ve svém příspěvku zodpoví otázky důležité pro zprávu (coby žurnalistický útvar) – kdo, co, kde, kdy, jak a proč. Úkolem není komentovat ani analyzovat, znakem zprávy je naopak jasnost, přesnost a věcnost.

Informace

Redaktor zpravidla bývá osobou, která domlouvá a organizuje natáčení.

Pokud štáb vyráží na nějakou akci, je to právě on, kdo je v kontaktu s organizátory této akce nebo předem domluveným respondentem. Vyjednává podmínky a podrobnosti natáčení, stává se z něj hlavní kontaktní osoba. Když štáb dorazí na místo, bývá zvykem, že se redaktor spojí s or-

ganizátory akce a dohodne se s nimi, jak bude natáčení probíhat. Je to zároveň dobrá příležitost k získání prvních důležitých informací, které se mohou objevit později ve stand-upu nebo komentáři reportáže.

Rozhovory

Další redaktorova povinnost spočívá v zajištění rozhovorů. Ty zastávají v televizním příspěvku takovou funkci, že doplňují takzvanou zpravodajskou zkratku. (Ta má za úkol v komentáři shrnout základní fakta o akci, a to mnohem stručněji než rozhovory s účastníky – z jejich výpovědí nakonec zbydou jen osobní sdělení, pocity nebo zážitky).

Nezapomeňte, že jako redaktor reprezentujete sebe i školní televizi, s respondenty a všemi dalšími lidmi jednejte vždy slušně a přitom přirozeně. Neberte si však příliš

osobně, pokud se vám občas nedostane i z druhé strany stejného jednání – lidé jsou různí a komunikace s nimi tvoří podstatnou část novinářské práce.

Po natočení rozhovoru si ověřte respondentovo jméno a „funkci“ (popisek, který se v titulku zobrazí u jeho jména). Osvědčeným a jednoduchým trikem je nechat respondenta říct své jméno do mikrofonu na začátku (nebo na konci) záznamu rozhovoru. V případě složitějšího jména se nebojte požádat i o jeho hláskování.

Rozhovory oživí průběh reportáže. Na rozdíl od komentáře je v nich prostor pro osobní názory, pocity a hodnocení.

Stand-up

Třetí úkol, který by měl redaktor na místě splnit, je stand-up. Zcela nezbytně být

v reportáži nemusí (zejména u kratších příspěvků nebo tam, kde by jeho vypovídací hodnota byla nulová), existuje ale hned několik důvodů, proč s ním reportáž oživit.

Jako jeden z reportážních prvků slouží například k tomu, aby formálně i obsahově propojil tematické linie příspěvku. Pokud se reportáž odehrává v různých prostředích nebo různých časech, může být právě stand-up elegantním řešením, jak tyto linie překlenout. Pomáhá také přiblížit místo děje a vtáhnout diváka do situace. Přítomností redaktora v obraze navíc dochází k personifikaci autorství příspěvku, anonymní redaktor se najednou stává konkrétní osobou.

Z hlediska umístění v reportáži lze rozlišovat tři typy stand-upu. Úvodní stand-up se nachází na začátku reportáže, vtahuje diváka do děje, vysvětluje mu aktuální situaci. Středový neboli spojovací stand-up umožňuje časový a prostorový posun ve vývoji událostí, poskytuje slovně informace, k nimž může chybět obrazový materiál. Závěrečný stand-up shrnuje význam a důsledky událostí, jeho součástí může být i určité hodnocení a zpravidla vždy obsahuje také „odhlášení“ redaktora a redakce (například „Michal Kubal, Česká televize“).

Kameraman

A nyní nastává kameramanova pravá chvíle. Musí být ve správný čas na správném místě tak, aby mu nic podstatného neuniklo. Vždy musí vidět drobné, ale zásadní detaily, které ostatní lidé přehlédli. Musí mít cit a smysl pro obraz, zároveň musí mít většinu technických postupů zcela zažitých a zautomatizovaných. Má ale tu čest se věnovat jednomu z nejkrásnějších televizních řemesel.

Kameraman musí v jednu chvíli myslet na spoustu pravidel. Čím častěji je v terénu, tím více a lépe si je zautomatizuje.

Záběr

Jako první parametr u záběru sleduje kameraman jeho velikost. Různé velikosti záběrů totiž plní různé funkce.

„Největším“ typem záběru je celek, který divákovi pomáhá v základní orientaci. Seznamuje ho s prostředím, dává mu přehled o rozmístění osob a předmětů v prostoru, lokalizuje místo i přibližnou dobu události. Reportáž takovým záběrem často začíná nebo naopak končí, může jít třeba o celkový pohled na školu, ze které reportáž přinášíte.

Polocelk představuje přechod mezi celkem a detailem, odpovídá na otázku, kdo je činitelem a co je nositelem události. Obvykle se používá pro zaznamenání akce a pohybujících se objektů.

Dalším typem záběru je polodetail, ten se používá pro natáčení většiny rozhovorů. Detail pak slouží k ozvláštňení obrazového zpravodajství, eliminuje význam okolí a přenáší veškerou pozornost na hlavní subjekt. Obvykle má velmi silný emocionální a dramatizační účinek. Používá se často jako takzvaný prostřih třeba při krácení rozhovorů.

Pohyb

Vedle statických záběrů, které ve zpravodajském příspěvku školní televize budou nacházet své místo nejčastěji, lze pracovat i se záběry pohyblivými. Jako obvykle platí, že kameraman tak musí činit střídme a s rozvahou. Pokud se kamera otáčí kolem vlastní osy, jedná se o takzvané švenky a panorámy. Změna ohniskové vzdálenosti objektivu se pak nazývá zoom, výsledným záběrem je nájezd nebo odjezd. Třetí možnost představuje pohyb kamery v prostoru, například chůze kameramana.

Kameraman zde musí myslet dopředu, z hlediska střihu by všechny takové záběry měly začínat a končit statickou částí, měly by mít správnou délku a být přiměřeně dynamické.

Osa

Aby spolu všechny záběry dobře fungovaly, je dobře, když kameraman celou dobu pracuje s pravidlem osy. Díky němu se divák snáze prostorově orientuje, protože chápe, jak jsou osoby a předměty rozmístěny v prostoru a v jakém komunikačním vztahu se mezi sebou nacházejí. Toto pravidlo vychází z předpokladu, že natočené záběry pocházejí jen z jedné strany pomyslné spojnice mezi hlavními objekty události v půlkruhu 180 stupňů. (Divák tak vidí např. tabuli ve třídě stále vpravo a děti v lavicích

vlevo, zatímco při protějším záběru by to pro diváka bylo naopak).

Ve zpravodajství však často dochází k porušování tohoto pravidla. Také při každé změně prostředí (místnosti) může kameraman zvolit jinou osu. Snížit dezorientaci diváka lze například vhodnou vazbou záběrů.

Pravidlo osy nemusíte dodržovat bezvýhradně. Je to ale jednoduchý trik, kterým divákovi usnadníte orientaci v reportáži.

Obsah

Kromě technické stránky si musí kameraman hlídat i stránku obsahovou. Měl by si dát například pozor, aby jeho záběry nezakreslovaly a nedeformovaly realitu nebo nezobrazovaly reklamu, loga a značky různých produktů a zboží.

Slovníček pojmů

Zvuk

asynchron – zvuk natočený po reportáži mimo obraz, v rámci scénáře komentář redaktora, který popisuje událost formou zpravodajské zkratky

gerojš – ruch prostředí, zvuková atmosféra, která ve druhé stopě doprovází ilustrační záběry pod komentářem

handka – zpravodajský mikrofon do ruky

klopák – publicistický nebo studiový mikrofon na oblečení

pes (též dead cat) – chlupatá ochrana mikrofonu proti větru

puška – úzce směrový mikrofon na snímání ruchů, obvykle na kameře

synchro – kontaktní zvuk nahraný současně s obrazem, ve scénáři část rozhovoru použita jako doplněk zpravodajské zkratky

windschutz – molitanová ochrana mikrofonu proti větru, často s logem média nebo pořadu

Výstupem natáčení pak je série záběrů, kterými bude ve střížně možné pokrýt (ilustrovat) komentář redaktora. Zvláště důležité proto je, aby všichni členové štábu byli „sladěni“. Kameraman potřebuje znát obsah a zamýšlený příběh reportáže – aby věděl, na jaké situace a třeba i typy záběrů se má zaměřit. Redaktor zase musí vědět, co je a co není technicky možné, aby od kameramana nechtěl nereálné výsledky.

Nelze jednoznačně určit, jaký by měl být poměr mezi hrubým materiálem a stopáží. Příliš málo záběrů skončí takzvanou obrazovou zacykleností, což je situace, kdy záběry v reportáži neukazují již nic nového. Příliš mnoho záběrů naopak prodlužuje postprodukční práci – redaktorovi i střihači komplikuje orientaci v materiálu a neumožňuje jim si natočené snímky dostatečně podrobně prohlédnout apod.

Profesionálům stačí někdy poměr 1:3 (na minutovou reportáž 3 minuty perfektních záběrů). Zkušenější školní kameraman by mohl pracovat s poměrem cca 1:10, samozřejmě mimo rozhovory.

Rozhovor

Samostatnou kapitolou a kompoziční vý-

Zlatý řez (vyznačený na obrázku) je o něco otevřenější a vzdušnější než pouhé rozdělení obrazu na třetiny..

zvou jsou stand-upy a zejména rozhovory. Zcela zásadní pozornost věnujte postavení redaktora a respondenta, které se pravděpodobně bude odvíjet od použitého typu mikrofonu. V rozhovorech se používají dva základní typy mikrofonů, a sice ruční a klopový.

Ruční mikrofon, neboli „handku“, drží redaktor v ruce, mikrofon obvykle bývá vidět i v obraze. Klopový mikrofon, čili „klopák“, je umístěn na klopě oděvu redaktora nebo respondenta. Kameramanovi dává větší prostor, jak obrazově s respondentem pracovat, umožňuje mu využívat širší typy záběrů nebo respondenta autentičtěji propojit s prostředím. Z hlediska kompo-

Slovníček pojmů

Obraz

brousit – zaostřit obraz

greenscreen (též chroma key, klíčování) – technika kompozice dvou obrazových vrstev do výsledného obrazu, první vrstvu tvoří herec v popředí před speciální rovnoměrně nasvícenou plachtou určité barvy, druhou vrstvou je (výsledné) pozadí

kantna – filmařský výraz označující orámování okraje snímaného obrazu (levá, pravá, dolní, horní k.) tj. hranice kompozice natáčené scény, fotografovaného objektu, okraj, ohraničení, zarovnání

stativová hlava – kloub s úchytem pro kameru umožňující plynulé horizontální otáčení a vertikální naklápění

širo – širokoúhlý objektiv, objektiv s krátkou ohniskovou vzdáleností

transfokátor (též trafo) – objektiv s proměnnou ohniskovou vzdáleností

voda – horizontální poloha při seřízení hlavy na stativu kamery

zice reportážního rozhovoru by redaktor neměl být v obraze vidět. Pokud pracuje s „handkou“, neměla by být vidět ani jeho ruka, jen horní část mikrofonu. Ideální úhel mezi respondentem a kamerou je asi 45 stupňů, příliš čelní nebo naopak profílové postavení nepůsobí dobře.

V kompozici obrazu se vyplatí pracovat se zlatým řezem, dotazovaný by měl stát v první třetině a dívat se směrem „do obrazu“, tedy do zbylých dvou třetin. K tomu pomáhá, když reportér při rozhovoru stojí těsně vedle kamery a respondent se dívá na něho, ne do objektivu. U stand-upu je naopak žádoucí, aby redaktor stál čelem ke kameře.

Pozadí

Pokud má respondent za sebou dostatek volného prostoru, výsledkem je dobře vypadající záběr s mírně rozmazaným pozadím. Jestliže ale bude respondent stát blízko nějakého objektu, například zdi, vzdálenost bude pro objektiv kamery stejná a k vytvoření žádaného efektu nedorazí.

Pozor si dávejte i na to, co se v pozadí nachází. Do záběru se rády dostávají reklamy, poutače a další prvky („čumilové“).

Světlo

Dalším typickým nepřítelem rozhovorů je světlo. Situaci si usnadněte výběrem vhodného místa. Rozhovory nikdy nenatáčejte proti světlu, to naopak musí dopadat na tvář snímané osoby.

Jako přirozený zdroj světla dobře poslouží například okno za kamerou, tmavé školní chodbě se raději vyhněte. Lépe působí měkké (rozptýlené) světlo, výsledkem prudkého slunečního světla bývají příliš ostré stíny.

Zvuk

V případě školních televizí plní kameraman také funkci technika, jeho starostí je tedy i zvuk. U rozhovorů a stand-upů lze většinou problémů opět předejít volbou správného místa, které by mělo být co nejklidnější.

Když je čas a vybavení, měl by kameraman mít při natáčení odposlech přes sluchátka. Technika ráda zlobí a co se může pokazit, to se pokazí – po skončení rozhovoru tedy raději zkontrolujte, že jste záznam pořídili se zvukem. Je lepší to zjistit hned na místě, kdy ještě existuje šance rozhovor natočit znovu. O několik dní později ve střížně se už nic nezachrání.

Po natáčení

4

Co nás čeká ve střížně?

Stříh je tvůrčí činnost. Znalost pravidel umožňuje střihačovi, aby se záběry uměl správně zacházet. V případě potřeby může pravidla i porušovat, nikoli však z bezbřehé touhy po originalitě, ale se znalostí věci a rozmyslem.

Redaktor

Práce redaktora by v tuto chvíli měla začít zhlédnutím natočeného materiálu, aby věděl, jaké záběry záznam obsahuje a jaké části rozhovorů s respondenty nebo situace a ruchy budou využitelné. Zkrátka, jestli se mu podaří naplnit jeho původní vizi.

Scénář

Redaktor v komentáři odpovídá podle ověřených faktů na základní novinářské otázky – kdo, co, kde, kdy, jak a proč, přičemž zásadní informace musí zaznít v prvních větách. Snažte se, aby zvolené části rozhovorů navazovaly na váš text. Ten můžete navíc ozvláštnit používáním infinitivů, rozvitých větných členů, činných tvarů sloves nebo odkazovacích slov. Efektní je začít heslem, názvem nebo otázkou, které pak rozvine další komentář.

Výstupem této fáze je scénář – kromě samotného textu redaktora by měl obsahovat všechny technické informace a poznámky, které usnadní následný stříh. Tedy rozhovory, informace o časech, kde se požadované výpovědi v hrubém materiálu nachází, začáteční a koncová slova odpovědí. Ale třeba i upozornění na zajímavé záběry, ruchy a situace včetně návrhu umístění, když mají důležitou roli v příběhu.

Scénář reportáže s délkou kolem jedné minuty by měl mít jednoduchou skladbu: 10 s komentář, 5 s rozhovor, 10 s komentář, 5 s rozhovor, 10 s komentář, 5 s rozhovor, 10–15 s stand-up. Délky i pořadí lze kombinovat, popř. doplnit ukázkami.

Namluvení

Posledním krokem je namluvení komentáře redaktorem. V prostředí školních televizí

se tak obvykle děje na mikrofon připojený ke kameře. I zde platí několik zásad, které vám práci usnadní.

Najděte si klidné prostředí, kde vás nikdo nebude rušit. Zároveň myslte na akustiku místnosti, především na ozvěnu – zařízený kabinet poslouží lépe než prázdná třída s holými zdmi. Vy sami si na nahrávání komentáře dejte dostatek času a nikam nespěchejte. Případná časová tíseň je jen další prvek navíc, který negativně ovlivňuje vaši pozornost. Před samotným nahráváním si komentář vytiskněte, několikrát nahlas přečtete a označte si místa, která mohou být potenciálně problematická. Klidně požádejte spolužáka nebo vedoucího televize, ať vás celou dobu poslouchá. Cizí uši často uslyší to, co vaše uši nezaznamenají.

Aby se vám komentář lépe četl, můžete zajistit už při jeho psaní. Používejte co nejjednodušší věty, vyhněte se složitým souvětím. Nejsou přátelská ani k divákům, ani k vám. Vynecháním vedlejších vět si výrazně usnadníte práci, nebudete se muset zabývat nádechy mezi spojkami a výsledný projev bude přirozenější. Nekomplikujte si situaci ani používáním cizích výrazů

nebo náročných obrátů. Přirozenost můžete podpořit i prací s důrazy, v každé větě si vyberte a zvýrazněte klíčová slova, která nesou informaci (např. Už počtrnácté se ve Zlíně konal filmový festival), a při namlouvání je přečtete s větší razancí, nebo naopak pomaleji. Dlouhodobě můžete svůj projev zlepšit systematickou přípravou – i zkušení redaktoři a moderátoři České televize pravidelně navštěvují hlasovou výuku. Naučte se základní pravidla výslovnosti, jak pracovat s předložkami, samohláskami nebo koncovkami, jak intonovat oznamovací i tázací věty. Když budete pravidelně trénovat, výsledek se dostaví.

Střihač

Úkolem střihače je zkompletovat reportáž, tedy poskládat všechny záběry, rozhovory, stand-upy a komentáře podle scénáře do jednoho funkčního celku.

Zvuková stopa

Jako první při stříhu začněte s komentářem redaktora. Lépe se vám bude pracovat, když před sebou budete mít scénář.

Nejprve očistěte všechny přeřeky, pauzy a nepovedené části nahrávky tak, abyste

Nastavení exportu videa

Rozlišení (Frame size)

Nejběžnějšími rozměry, se kterými se dnes setkáte, je 1920x1080 px (jinak také označováno jako Full HD nebo 1080p) a 1280x720 px (HD nebo 720p). V takovém rozlišení nahrávají všechny dnes prodávané kamery, zároveň si s ním spolehlivě poradí i drtivá většina online přehrávačů.

Počet snímků za vteřinu (Frame rate)

Ideálním standardem pro běžnou reportáž budou hodnoty 25, 29,970 nebo 30 snímků za sekundu (fps). U herních videí nebo sportu lze zvážit i vyšší čísla, s počtem snímků ale roste velikost souboru.

Formát videa

Nic nezkazíte, když své video vyrenderujete do formátu .mp4, se kterým si poradí většina přehrávačů. Strižny České televize zpracují i formáty avi (kodek DV), mov (kodek DV) mpeg, mpg, mxf (kodeky DV a IMX), vob, wmv, dif, dv, m2v.

Zvuková stopa

Nastavení, které nabízí váš strižový program, můžete bez obav nechat na výchozích hodnotách. Česká televize standardně používá v levé stopě synchron, v pravé ruchy. S audioformáty mp3, mpa, wav, wma byste opět neměli mít problém.

do této zvukové stopy už nemuseli v ideálním případě vůbec zasahovat.

V druhém kroku si najdete všechny synchrony (rozhovory, stand-upy), které v reportáži mají zaznít – a zařadte je na patřičná místa mezi komentáře. V tuto chvíli byste měli mít jasnou představu o celkové stopáži, která už se příliš měnit nebude. Oživit reportáž mohou samostatné ukázky zajímavých ruchů nebo situací. Ty se zařadí podle scénáře nebo dohody s redaktorem na úvod, mezi komentáře, popřípadě na závěr reportáže. Zbývá už „jen“ komentář doplnit obrázky. Není to nic složitého, ale vyplatí se řídit základními pravidly pro skladbu a řazení záběrů.

Skladba záběrů

Pracujte se záběrovou triádou celek – polocelek – detail. Střídejte jednotlivé typy záběrů, snažte se vyhnout řazení dvou stejných velikostí záběru za sebe. Záběry mají co nejvíc korespondovat s komentářem redaktora, jedině tak divák reportáži snadno porozumí. Dodržujte proto také časovou souslednost. Pokud reportáž zobrazuje děj, záběry musíte stříhat tak, aby nevznikaly nelogické nebo nesmyslné konstrukce (re-

Dodržením některých strižových pravidel a postupů docílíte, že divák reportáži bez problémů porozumí.

portáž o sportovním zápase nemůže začít záběrem na předávání medailí).

Lepší srozumitelnosti přispívá, pokud divák nevnímá stavební prvky reportáže jednotlivě, ale jako vnitřní propojenou strukturu. Toho lze docílit jednak klidným tempem strihu (na rozdíl od klipu), ale i metodou takzvaného přetahování zvuku pod obraz (zvuk výstřelu startovací pistole se ozve již v předcházejícím záběru, nebo hudba z detailu ještě doznívá v celku).

Při strihu rozhovorů nepřekrývejte příliš dlouho jejich začátky ilustračními záběry. Diváci chtějí vědět, kdo mluví. Respondent by měl být vidět aspoň pět vteřin, což je ideální doba pro zobrazení titulku.

10 základních pravidel české spisovné výslovnosti

1. Kvalita samohlásek

Správně vyslovujte samohlásky. Jsou nositeli tónů a tvoří melodickou stránku slov.

ovoce
přijali ✓
pochovali

ovace, ovce
přali, přijeli ✗
pachavali

2. Kvantita a délka samohlásek

Nezkracujte dlouhé samohlásky, zvláště ty významotvorné (mílí se x mylí se, dál x dal).

rtů, ústa, trást
mé jméno ✓
vidím, slyším

rtu, usta, trás
memeno ✗
vidim, slyšim

3. Dlouhá slova

Dlouhá slova zachovávejte celá, nevypouštějte celé slabiky.

spolupracovali
nevystižitelné ✓
přerozmanitá

spracovali
nestižitelné ✗
přezmanitá

4. Ráz

Slova začínající samohláskou se v proudu řeči vyslovují s tzv. rázem. Důsledně dbejte na pauzy před spojkami „a“ a „ale“. Jsou to pauzy nejen artikulační, ale i logické. Ráz se také používá ve slovech s předponami (pře'uctiví, do'učit, po'uliční). Ráz se nepoužívá ve slovech přejatých (deziluze, reakce, vakuum, rekreace).

bez útěchy
po ohni ✓
spolu ulehnu

bezutěchy
pohni ✗
spolehnu

5. Přesná a jasná výslovnost souhlásek

Souhlásky (především h, l, j, m, v, b, d, r) mezi samohláskami vyslovujte energičtěji a jasněji. Nepolykejte souhlásky v tempu řeči, řeč zní nepěkně a ledabyle.

ubohý
jejího ✓
obdivuhodný

uohý
jeho, jho ✗
odiodný

6. Vyslovování souhlásek na začátku, uvnitř a na konci slov

když, který
však, vždyť ✓
vznášet, vrata
větší, dětský
pusťte, buďte

dyš, kery
šak, dyť ✗
náše, rata
ječí, jecký
puste, bujte

7. Zdvojená výslovnost stejných souhlásek uvnitř slov

Velmi pečlivě a přitom nenásilně vyslovujte skupiny souhlásek. Je-li ve skupině znělá a neznělá souhláska, spodobují se (ros-sápal, ros-sypal, ot-tud).

bezzásadový
racci, poddruh ✓

bezásadový
raci, podruh ✗

8. Výslovnost souhlásek na rozhraní slov

Dvě stejné souhlásky v mezisloví je třeba zřetelně vyslovit, zejména tam, kde je i logický předěl – mezi podst. jm. a slovesem.

deset tisíc
před domem ✓
mávám mámě

desetisíc
předomem ✗
mavamamě

9. Sykavky na rozhraní slov

když se
miluješ život ✓
až se utiší

gdyse
miluje život ✗
ase utiší

10. Předložky

Čeština má přízvuk vždy na první slabice slova nebo slovního spojení – spojení slabičné předložky s následujícím slovem do jednoho rytmického celku. Slabičná předložka vyslovená jako jeden celek s následujícím slovem je potom vždy přízvučná. Přízvučnost vytváří vnitřní rytmus každého jazyka.

ve společnosti
na tuto rodinu ✓
do svých rukou

ve společnosti
na tuto rodinu ✗
do svých rukou

A co dál?

Jak vyšleme reportáž do světa?

Reportáž hotova, všechno se zdá být v pořádku? Přichází čas ji vyslat do světa. Nezapomeňte, že čím dříve video zpracujete a zveřejníte, tím úspěšnější bude a tím více diváků si najde. Pomoci vám může i Česká televize.

Vedoucí / šéfredaktor

Pokud vaše školní televize pracuje s pravidelnými, například měsíčními zprávami, asi reportáž odložíte do šuplíku. Jestliže se ale jedná o aktuální téma, nebojte se s ní pochlubit hned.

Sociální sítě

Nejrychlejší a nejjednodušší cesta k vašim divákům povede přes některou sociální síť. Kromě osobních profilů zkuste na Facebooku přidat video do regionálních skupin, které se vztahují k vašemu městu nebo obci – pravděpodobně existují, jen o nich nevíte.

Dále zkuste hotovou reportáž poslat organizátorům akce, ti se s ní určitě pochlubí na svých komunikačních kanálech. A v neposlední řadě se o reportáž podělte i s vaším městským nebo obecním úřadem, také to ocení.

Školním televizím dává pravidelně prostor pořad Zprávičky, se zajímavým materiálem se však můžete dostat i do vysílání ČT24.

Česká televize

Nejjednodušší cesta do pořadu Zprávičky vede přes aplikaci iReportér. Na webu ceskatelevize.cz/ireporter se zaregistrujte (místo jména a příjmení můžete použít název školní televize).

Svoji reportáž pak nahrajte ve dvojí verzi: jednou bez jmenovek respondentů

a bez všech dalších titulků (pokud Zprávičky vaši reportáž odvysílají, použijí svoji grafiku), podruhé klasicky s titulky (tato verze se objeví na webu Zpráviček). Jako hashtag vyberte #skolnitelevize, aby se reportáž dostala k editorům pořadu co nejrychleji.

Zpětná vazba

Posledním krokem, kterým byste měli celou práci na reportáži uzavřít, je poskytnutí zpětné vazby jejím autorům – krátká rekapitulace pomůže vám, jako vedoucímu školní televize nebo šéfredaktorovi, i samotným studentům. Snadno tak objevíte slabiny, na něž se můžete u další reportáže zaměřit.

O drobnostech a detailech se pobavte individuálně přímo s autory. Zásadnější nebo naopak obecnější postřehy, které se týkají reportáže jako celku, proberte na nějaké redakční poradě i s ostatními studenty. Zaměřte se na chyby, ale stejnou měrou si všimněte toho, co se povedlo. Reportáž pusťte redaktorům nejprve v kuse, ať ji sami okomentují, a až poté se věnujte jednotlivým částem.

A hlavně se nebojte zase pustit do natáčení reportáží. Teprve tím totiž můžete něco změnit. U sebe i kolem vás.

Zprávičky školním televizím

web

decko.cz/zpravicky
decko.cz/skolni-televize

e-mail

zpravicky@ceskatelevize.cz

sociální sítě

facebook.com/zpravicky
instagram.com/zpravicky_decko

 Česká televize